

JASPER

Spel als sleutel tot ontwikkeling bij
jonge kinderen met autisme

Sara Van der Paelt

JASPER is een wetenschappelijk onderbouwd interventieprogramma dat jonge kinderen met autisme ondersteunt in hun sociale communicatie en spelvaardigheden. Door spel centraal te stellen en aan te sluiten bij de interesses van het kind, worden gedeelde aandacht, spel, betrokkenheid en zelfregulatie versterkt. Als het programma verder zijn weg kan vinden in de Vlaamse en Nederlandse hulpverlening, kan dit ten goede komen aan de kwaliteit van de zorg voor jonge kinderen met autisme in het Nederlands taalgebied.

Kinderen met autisme ervaren uitdagingen op twee belangrijke domeinen: sociale communicatie en flexibiliteit in gedrag en interesses. Dit betekent dat ze vaak moeite hebben met contact maken of dit op een andere manier vormgeven. Daarnaast hebben ze vaak vaste routines en moeite met verandering. Dit bemoeilijkt spontaan inspelen op nieuwe situaties. De kijk op autisme is de afgelopen jaren veranderd. Waar autisme vroeger vooral als een stoornis werd gezien, verschuift de focus steeds meer naar het neurodiversiteitskader. Dit benadert autisme als een natuurlijke variatie binnen de menselijke diversiteit, waarbij de nadruk ligt op het ondersteunen van unieke sterktes en behoeften in plaats van het ‘verhelpen’ van tekorten¹. Extra ondersteuning op jonge leeftijd blijft echter in veel gevallen belangrijk om kinderen met autisme te helpen bij de ontwikkeling van sociale interactie, communicatie en spelvaardigheden.

EEN EVOLUTIE IN ONDERSTEUNINGSPROGRAMMA’S

De eerste interventies voor kinderen met autisme waren sterk gestructureerd en gebaseerd op gedragsthe-

rapie, zoals Applied Behaviour Analysis (ABA), waarbij allerlei vaardigheden stapsgewijs werden aangeleerd². Later werd meer en meer duidelijk dat het zinvoller is om kinderen met autisme vaardigheden aan te leren in een natuurlijke context, waarin ruimte is voor hun eigen interesses en keuzes. De modellen die dit aspect centraal stellen worden “naturalistische ontwikkelingsgerichte gedragsmatige interventies” genoemd³. Een van de meest onderzochte modellen binnen deze aanpak is JASPER, ontwikkeld door professor Connie Kasari en haar team aan de University of California, Los Angeles (UCLA). Sinds de late jaren ’90 is JASPER steeds verder verfijnd en inmiddels uitgegroeid tot een evidence-based interventie die wereldwijd wordt toegepast.

DE KERN VAN JASPER: GEDEELDE AANDACHT, SPEL, BETROKKENHEID EN REGULATIE

JASPER is een acroniem dat staat voor de centrale doelen van het programma:

- *Joint attention* of gedeelde aandacht: Het samen richten van aandacht op een object of activiteit. Bijvoorbeeld: een

kind wijst naar een vliegtuig en maakt oogcontact met een volwassene om deze ervaring te delen.

- *Symbolisch spel*: Het leren gebruiken van voorwerpen op een fantasierijke manier, zoals een blokje als auto of een pop water laten drinken uit een lege beker. Dit is het hoogste speldoel binnen JASPER. Daarnaast komen ook andere spelvormen aan bod.

- *Betrokkenheid*: Actief deelnemen aan interacties. Bijvoorbeeld: een kind dat lacht, oogcontact maakt en om de beurt met een ouder een blokje op een toren zet.

- *Regulatie van gedrag en emoties*: leren om gevoelens en reacties beter te reguleren. Bijvoorbeeld: leren omgaan met de frustratie van een toren die omvalt en deze opnieuw proberen bouwen.

JASPER IN DE PRAKTIJK: SPEL ALS MOTOR VOOR ONTWIKKELING

JASPER wordt toegepast in individuele spelsessies met een volwassene, zoals een therapeut, ouder of leerkracht. De volwassene bouwt samen met het kind spelroutines op. Zo een routine bestaat uit verschillende spelhandelingen die niet los van elkaar staan, maar in een

verhaal in het spel aan elkaar gelinkt worden. De volwassene en het kind nemen hierbij een gelijkwaardige rol in, waarbij het initiatief van het kind zoveel mogelijk gevolgd wordt.

Bijvoorbeeld: tijdens een sessie maken een kind en therapeut een speelgoed-taart. Eerst leggen ze om de beurt een stukje taart op een plaat. Daarna worden nieuwe spelelementen geïntroduceerd door de therapeut, zoals kaarsen en een mes. Als het kind de kaarsen oppakt maar niet weet wat ermee te doen, kan de therapeut een voorbeeld geven door een kaars op de taart te zetten. In deze en latere sessies kan de routine verder worden uitgebreid met het uitblazen van de kaarsen, het snijden, serveren en eten van de taart, tot zelfs een compleet verjaardagsfeestje met cadeautjes en muziek. De mate van uitbreiding hangt af van het spelniveau van het kind. Doordat spel-routines herkenbaar en voorspelbaar zijn, vergroten ze de sociale betrokkenheid en helpen ze kinderen nieuwe vaardigheden aan te leren, zoals taalgebruik en non-verbale communicatie⁴.

WETENSCHAPPELIJKE ONDERBOUWING

Op dit moment is JASPER nog steeds het best wetenschappelijk onderbouwde programma voor jonge

kinderen met autisme. Over geen enkel ander programma zijn zo veel studies beschikbaar waaraan een grote groep kinderen deelnam die JASPER aangeboden kreeg, in vergelijking met een groep kinderen die deze ondersteuning niet kreeg. In totaal namen al meer dan 700 kinderen deel aan deze studies, wat genoeg evidentie geeft om deze interventie breed toe te gaan passen voor kinderen met autisme. Zowel kinderen met autisme die nog niet praten en grote moeilijkheden hebben met sociale communicatie als kinderen die wel vlot praten en subtielere sociaal-communicatieve problemen laten zien, zijn gebaat bij JASPER. De resultaten van de studies zijn veelbelovend en tonen duidelijke vooruitgang aan voor veel kinderen op vlak van spel, betrokkenheid, gedeelde aandacht en taal⁵.

JASPER IN VLAANDEREN EN NEDERLAND

De eerste trainingen in JASPER werden bijna tien jaar geleden in Vlaanderen en Nederland georganiseerd. Momenteel wordt het programma vooral in Vlaanderen toegepast, met name in centra voor ambulante revalidatie. Hier krijgen kinderen met ontwikkelingsproblemen therapie op maat. Meestal krijgen kinderen één tot enkele JASPER-sessies per week gedurende enkele maanden tot een

jaar. In Nederland staat JASPER nog in de kinderschoenen. Dit komt mede doordat de training in het Nederlands slechts één keer per jaar wordt georganiseerd en voorlopig alleen in Vlaanderen plaatsvindt.

PRAKTISCHE TIPS VOOR HULPVERLENERS

Het goed toepassen van JASPER vraagt om uitgebreide training, maar enkele basisprincipes kunnen professionals alvast meenemen in hun begeleiding:

- Maak gebruik van spel als leermiddel. Spel biedt een ideale context om vaardigheden te ontwikkelen. Geef niet te snel op als een kind weinig speelmogelijkheden lijkt te hebben, maar zoek naar manieren om aan te sluiten bij het spel en dit uit te breiden.

- Volg de interesse van het kind. Geef keuzes en neem actief deel aan het spel. Kinderen staan meer open om te leren als hun interesses worden gevolgd.
- Wees je bewust van de invloed van ondersteuning. Hoewel moeilijkheden met wederkerigheid en flexibiliteit kenmerkend zijn voor autisme, kunnen deze met de juiste begeleiding verbeteren. Onderzoek toont aan dat kinderen met JASPER meer wederkerige interacties aangaan en flexibeler worden in hun spel.

Door spel centraal te stellen en aan te sluiten bij de interesses van het kind, worden gedeelde aandacht, spel, betrokkenheid en zelfregulatie versterkt

MEER WETEN?

Het boek JASPER; Een praktische methode voor het bevorderen van gedeelde aandacht, symbolisch spel, betrokkenheid en regulatie bij kinderen met autisme is in 2023 verschenen bij Hogrefe.

De training in JASPER wordt jaarlijks georganiseerd door sig: www.sig-net.be/

OVER DE AUTEUR

Dr. Sara Van der Paelt is psychologe en werkt als postdoctoraal onderzoeker aan de Onderzoeksgroep Ontwikkelingsdiversiteit van de Universiteit Gent. Ze doet er onderzoek naar ondersteuningsprogramma's voor autisme, voornamelijk bij jonge kinderen. Ze is ook officieel erkend trainer in het JASPER-programma. Email: sara.vanderpaelt@ugent.be

JASPER wordt toegepast in individuele spelsessies met een volwassene, die samen met het kind spelroutines opbouwt

REFERENTIES

1. Pellicano E, den Houting J. Annual Research Review: Shifting from 'normal science' to neurodiversity in autism science. *J Child Psychol Psyc.* 2022;63(4):381-96.
2. Virues-Ortega J. Applied behavior analytic intervention for autism in early childhood: meta-analysis, meta-regression and dose-response meta-analysis of multiple outcomes. *Clin Psychol Rev.* 2010;30(4):387-99.
3. Schreibman L, Dawson G, Stahmer AC, Landa R, Rogers SJ, McGee GG, et al. Naturalistic Developmental Behavioral Interventions: Empirically Validated Treatments for Autism Spectrum Disorder. *J Autism Dev Disord.* 2015;45(8):2411-28.
4. Kasari C, Gulsrud A, Shire S, Strawbridge C. JASPER: Een praktische methode voor het bevorderen van gedeelde aandacht, symbolisch spel, betrokkenheid en regulatie bij kinderen met autisme. Amsterdam: Hogrefe; 2023.
5. Waddington H, Reynolds JE, Macaskill E, Curtis S, Taylor LJ, Whitehouse AJO. The effects of JASPER intervention for children with autism spectrum disorder: A systematic review. *Autism.* 2021;25(8):2370-85.